

1 Wat is literatuur?

Inleiding

Dit werkboek gaat over literatuur en alles wat daarmee te maken heeft. Tegen de tijd dat je de acht hoofdstukken hebt doorgewerkt, weet je alles over literatuur. Je kunt dan niet alleen vertellen wat het verschil is tussen proza en poëzie, maar je kunt ook verschillende genres herkennen en de opbouw van een boek uitleggen. Dat is echter niet alles, want na het laatste hoofdstuk heb jij zelf ook een verhaal geschreven! Wat voor verhaal dat is, ligt helemaal aan jou. Elk hoofdstuk bestaat uit teksten met informatie en een aantal vragen. Vanaf hoofdstuk 2 hebben de laatste vragen van het hoofdstuk altijd wat te maken met jouw eigen verhaal en soms met het verhaal van een klasgenoot. Die vragen kosten meer tijd, maar zijn misschien ook wel de leukste! Ben je er klaar voor?

Dat ik hier alleen sta, betekent dat je deze opdracht in je eentje maakt.

Eén literatuur, twee literatuurs?

Al honderden jaren proberen wetenschappers het eens te worden over een definitie van *literatuur*. Beantwoord voordat je verder leest vraag 1.

1.1

Wat is volgens jou literatuur?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Wist je dat...

...er jaarlijks zo'n 15 duizend nieuwe Nederlandse boeken worden uitgegeven?

...er jaarlijks meer dan 2 miljoen nieuwe boeken in de hele wereld worden uitgegeven?

...dat bijna een miljoen Nederlanders zelf boeken of andere literatuur schrijft?

...veel boeken in de winkel of bibliotheek een vertaling van een boek uit een andere taal zijn?

De definitie van literatuur

Het gekke is dat wetenschappers het na al die honderden jaren nog steeds niet helemaal eens zijn over een definitie van **literatuur**. Dat komt omdat mensen het niet eens zijn over wat het woord literatuur precies betekent. Daarom zijn er drie basisdefinities opgesteld die literatuur ieder op een andere manier definiëren. Elke wetenschapper kan dan kiezen welke definitie hij of zij het beste vindt passen.

De eerste definitie is:

- Literatuur is: alle teksten van een groep mensen

Volgens die definitie bestaat de Nederlandse literatuur dus uit alle teksten die de Nederlanders maken: de boeken in de bibliotheek, maar ook het boodschappenlijstje van je moeder en jouw werkstukken voor school. De verzameling teksten die volgens deze definitie *literatuur* genoemd wordt is enorm groot. Dat noemen we een *brede* definitie.

De tweede definitie van literatuur is smaller:

- Literatuur is: alle teksten van een groep mensen die deze mensen waardevol vinden

Dat is de definitie die literatuurwetenschappers meestal gebruiken. Het boodschappenlijstje van je moeder valt dan af en waarschijnlijk ook jouw werkstukken, maar veel boeken in de bibliotheek vallen er wel onder. Toch is dit ook best een lastige definitie, want wie bepaalt wat een waardevolle tekst is?

Een nog smallere definitie van literatuur is:

- Literatuur is: alle teksten die 'vernieuwend', 'diepzinnig' of 'hoogstaand' zijn volgens experts. Literatuur is het tegenovergestelde van lectuur

Dit is een definitie die nu minder vaak gebruikt wordt, want het is een beetje elitair. Onder deze definitie vallen niet alle boeken in de bibliotheek, maar alleen boeken die volgens experts *vernieuwend*, *diepzinnig* of *hoogstaand* zijn.

1.2

Leg uit welke definitie van literatuur het meest op jouw antwoord op vraag 1 lijkt.

Een verhaal vertellen

Een verhaal kun je op verschillende manieren aan een ander duidelijk maken. Stel, je wilt aan jouw buurman of buurvrouw duidelijk maken dat je bent gevallen. Dat kun je zo doen:

Uitbeelden: je speelt de val nog eens na.

Tekenen: je maakt een tekening of een strip die laat zien dat je bent gevallen.

Vertellen: je gebruikt je mond om klanken (woorden) te maken.

Opschrijven: je gebruikt een pen, potlood of computer om woorden op een stuk papier te schrijven.

1.3

Je gaat naar school om te leren. Wat je daar leert, zijn eigenlijk ook een soort verhalen. Op welke manier(en) worden die verhalen aan jou verteld? Beargumenteer.

Fictie en non-fictie

Als we literatuur als een verhaal beschouwen, dan is literatuur een verhaal dat is *opgeschreven*. Je kunt op twee manieren naar zo'n verhaal kijken: naar de **inhoud** of de **vorm**. De **inhoud** is simpelweg het verhaal zelf: de gebeurtenissen, de (hoofd)personen en de problemen die zij tegenkomen. De inhoud van een verhaal is altijd **fictie** of **non-fictie**. Fictie is een verhaal dat *fictief* is: verzonnen, niet op de werkelijkheid gebaseerd. Non-fictie is het tegenovergestelde daarvan, oftewel een verhaal dat *wél* echt is gebeurd en op *feiten* is gebaseerd.

1.4

Fictie of non-fictie? Leg uit.

"Een archeoloog is iemand die zich bezighoudt met de oudste geschiedenis van de mens. Hij of zij probeert zoveel mogelijk kennis te verzamelen over mensen die leefden in een tijd dat er weinig of niets werd opgeschreven."

"Geertje is een archeoloog. Ze houdt zich bezig met het zoeken naar schatten van lang uitgestorven volkeren. Ze speurt momenteel naar een grote goudschat van Neanderthalers."

Proza en Poëzie

Je kunt naar de inhoud van een verhaal kijken, maar ook naar de vorm. De **vorm** van een verhaal gaat over het soort woorden en zinnen dat gebruikt wordt om het verhaal te vertellen. Hiervan bestaan twee soorten: **proza** en **poëzie**. Poëzie noemen we ook wel dichtkunst. Meestal zijn het namelijk gedichten.

In een gedicht zijn het ritme, de klank, volgorde en lengte van de woorden net zo belangrijk en soms nog belangrijker dan de betekenis van de woorden. In een gedicht kunnen zelfs woorden gebruikt worden die geen betekenis hebben. Soms rijmen de woorden van een gedicht. Bij *proza* worden meer woorden gebruikt om iets te vertellen dan bij poëzie. Proza rijmt niet en lijkt wat meer op spreektaal. Daardoor is het makkelijker te begrijpen.

Poëzie komt tegenwoordig bijna alleen in de vorm van **gedichten** voor, hoewel de oude Grieken en Romeinen ook wel eens hele boeken in poëzie-vorm schreven! Gedichten kunnen zowel fictie als non-fictie zijn. Het verhaal van een gedicht kan namelijk verzonnen of echt gebeurd zijn.

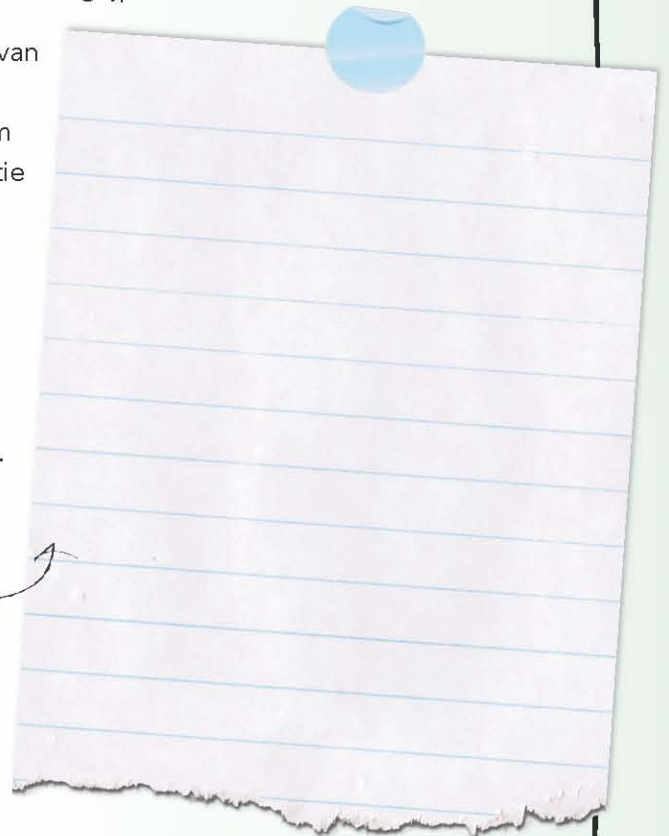
Voorbeelden van *non-fictie proza* zijn: essays, krantenartikelen en biografieën. Voorbeelden van *fictie proza* zijn: toneelstukken, romans, korte verhalen, sprookjes, filmscripts en grafische romans.

1.5

a. Zoek een prozaboek en schrijf hiernaast de eerste zin van het verhaal op.

b. Zoek een poëziebundel en noteer hieronder de eerste drie regels van een gedicht.

Meer Proza en Poëzie

Als je een roman (een prozaboek) en een dichtbundel (een poëzieboek) naast elkaar legt, kun je vaak al meteen zien of het om proza of poëzie gaat. Daar hoeft je nog niet één woord voor te lezen. Poëzie heeft vaak kortere zinnen dan proza en soms worden zinnen met opzet afgebroken. Ook zijn gedichten vaak korter dan prozaverhalen.

Daarnaast vertelt proza vaak in duidelijke woorden wat er gebeurt en hoe mensen zich voelen. Gedichten zijn soms moeilijk te begrijpen. De woorden vertellen niet altijd letterlijk wat er gebeurt of hoe iemand zich voelt. Vaak zijn de woorden zorgvuldig gekozen om een bepaald gevoel over te brengen. Dat heeft dan te maken met de klank van de woorden, de volgorde waarin ze staan en het ritme waarin je ze uitspreekt.

1.6

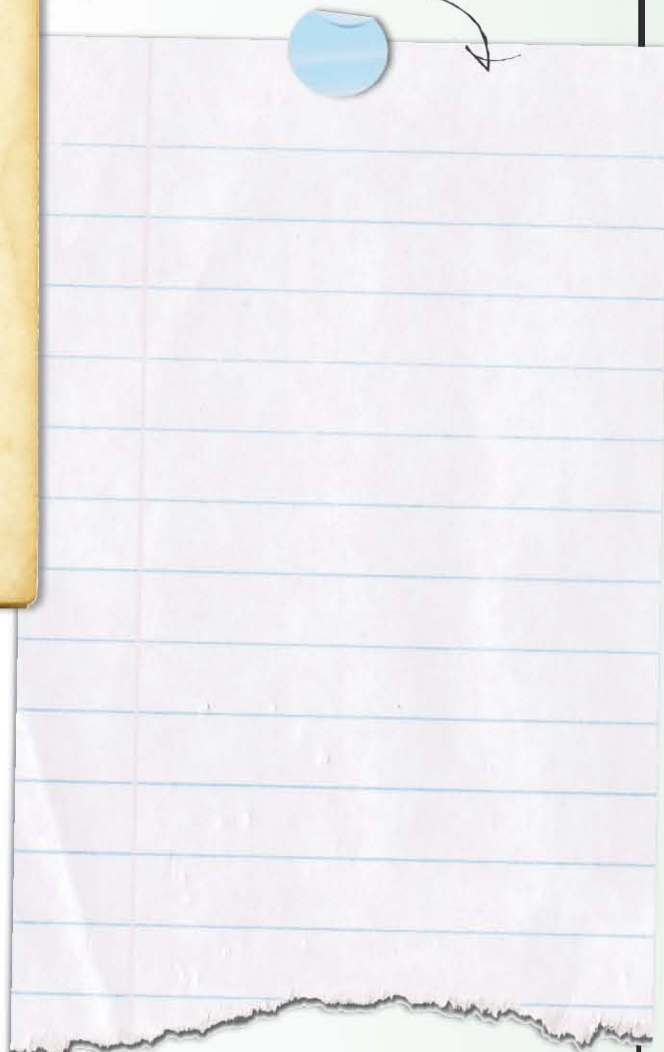

Dat
wij hier
samen staan
betekent dat je
deze opdracht
met een
klasgenoot
maakt.

a. Heb jij wel eens een mini verhaal geschreven? Neem je eigen huis in gedachten en schrijf er een kort verhaaltje over.

b. Neem je eigen huis nog eens in gedachten, maar schrijf er nu een kort gedicht over.

c. Klaar? Ruil dan je werkboek om met dat van een klasgenoot en bekijk elkaars werk. Zien jullie meteen wat het gedicht en wat het proza is? Waaraan zie je dat (of niet)?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

1.7

a. Dit hoofdstuk heeft laten zien dat er verschillende manieren zijn om een verhaal te vertellen en dat literatuur daar een van is. Maar hoe komt het eigenlijk dat mensen een uitgebreide taal hebben en dieren niet? Bedenk tenminste drie redenen en licht ze toe.

.....

.....

.....

2

3

Waarom
vertel ik eigenlijk
geen verhalen?

b. Vergelijk jouw antwoorden met die van een klasgenoot en leg uit waarom jij deze drie redenen hebt opgeschreven. Hebben jullie dezelfde drie redenen? Beargumenteer samen welke drie redenen de beste zijn. Schrijf ze hieronder in enkele steekwoorden op.

